

Improving human-bear coexistence in 4 National Parks of South Europe

Action E.5. Environmental education activities

Δράση Ε.5. Δραστηριότητες Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 2022

On the Paths of Coexistence

Thessaloniki, November 2022

Search, delineation and mapping of thematic "bear trail" in the Rodopi Mountai Range National Park and Prespa National Park

Access to the path

The length of the path

bear

Human presence

The selection criteria of the paths

- Students and visitors safety
- The quality of the landscape
- Types of habitats and the presence of the

- Integration into the network of paths and the planning of activities of the area

The educational material includes information for

- - conflicts, conditions of coexistence, prevention measures etc).
- The National Park area (habitats and wildlife, historical evidence, land uses and economic activities, legislative framework, existing trails, etc).

• The brown bear (threats and

The educational material

The leaflet for students and visitors for the Path of Coexistence in Prespa National Park

Μονοπάτι Οξυά – Μικρολίμνη

ΑΦΕΤΗΡΙΑ: Οικισμός Οξυάς, υψόμετρο 855μ. ΚΑΤΑΛΗΞΗ: Οικισμός Μικρολίμνης ΜΗΚΟΣ: 4440 μ. ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ: 2 ώρες ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ: 4 ώρες

Η περιήγηση μας ξεκινά από την Οξυά. Ακολουθούμε το χωματόδρομο που ανηφορίζει νότια, προς τις πλαγιές του βουνού, διασχίζοντας λιβάδια και παλιά χωράφια. Φτάνουμε στα όρια του δάσους, όπου ακολουθούμε πλατύ μονοπάτι, ανάμεσα σε δρυς και άλλα φυλλοβόλα. Συναντάμε ξανά το δασικό χωματόδρομο και μετά από περίπου 2,5 χλμ. φτάνουμε στο λιβάδι της Λάτσιστας. Μπροστά μας η Μικρή Πρέσπα με τις όχθες της να καλύπτονται από εκτενή καλαμιώνα, ένα σημαντικό οικότοπο για τα πουλιά. Πλησιάζοντας στις όχθες της λίμνης, συναντάμε το παραλίμνιο μονοπάτι που ενώνει τη Μικρολίμνη με τον εγκαταλελειμμένο οικισμό των Κρανιών. Αν συνεχίζαμε αριστερά (ή νοτιοδυτικά), ακολουθώντας την παλιά στράτα, σε 2,2 χλμ. θα φτάναμε στα ερείπια του παλιού οικισμού.

Εμείς συνεχίζουμε δεξιά, διασχίζουμε τη Λάτσιστα και ανηφορίζουμε στο λόφο βόρεια του λιβαδιού. Το υπόλοιπο της διαδρομής, μήκους 1,3 χλμ., προχωρά παράλληλα με τις όχθες, προσφέροντας όμορφη θέα προς τη λίμνη και το Βιδρονήσι, ενώ διασχίζει το αραιό δάσος των αρκεύθων, ένα χαρακτηριστικό δασικό σχηματισμό της περιοχής. Η διαδρομή μας τελειώνει στη Μικρολίμνη, όπου μπορούμε να παρατηρήσουμε ξανά τα πουλιά και τα ψάρια στους καλαμιώνες γύρω από τη μικρή αποβάθρα.

Οπωροφόρα

Κρανιές

The student and visitor leaflet for the Path of Coexistence in Prespa National Park_Greek

1η θεματική: Ο τόπος και οι άνθρωποι

Βρισκόμαστε στην Οξυά (παλιότερη ονομασία Μπούκοβικ). Τα λίγα κατοικημένα σπίτια του οικισμού διατηρούν μια εικόνα της τοπικής αρχιτεκτονικής. Οι λίγοι κάτοικοι ασχολούνται με τη γεωργία και την κτηνοτροφία.

μουλαρόστρατας που ένωνε ως τα τέλη του 19ου αιώνα το Μοναστήρι με την Κορυτσά. Στην περιοχή της Λάτσιστας συναντάμε τη διασταύρωση προς τον εγκαταλελειμμένο πια οικισμό των Κρανιών (παλιότερη ονομασία Δρένοβο). Όσο λειτουργούσε η παλιά στράτα, ο οικισμός έσφυζε από ζωή. Σήμερα, τα λίγα ερείπια και οι παλιοί οπωρώνες που έχουν μείνει, προσφέρουν τροφή και καταφύγιο στην πλούσια πανίδα της περιοχής.

Η διαδρομή μας καταλήγει στον οικισμό της Μικρολίμνης (παλιότερη ονομασία Λαγκ), έναν οικισμό ψαράδων, κτηνοτρόφων και γεωργών.

πεζούλες, ξερολιθιές, πέτρινες στράτες.

Φαντάζομαι πώς θα έμοιαζε η περιοχή πριν από 100 χρόνια.

2n θεματική: Η Αρκούδα ανάμεσα στα δάση και τους ανθοώπους

Οι καλλιέργειες και τα οπωροφόρα δίνουν σταδιακά τη θέση τους στο δάσος της βελανιδιάς και των άλλων φυλλοβόλων. Είναι ένα ιδανικό σημείο για την αρκούδα, η οποία μπορεί Μέρος της διαδρομής μας ακολουθεί τμήμα της παλιάς εδώ να αναζητήσει την τροφή της, αλλά και να βρει κρυψώνες για να προφυλαχτεί.

> Η Αρκούδα είναι το μεγαλύτερο άγριο θηλαστικό στα ευρωπαϊκά βουνά. Θεωρείται ζώο με εξαιρετική ευφυία, μνήμη αλλά και περιέργεια. Είναι παμφάγο, προτιμά όμως τις φυτικές τροφές, όπως καρπούς θάμνων και οπωροφόρων δέντρων.

Παλιότερα, εξαιτίας του κατακερματισμού των βιοτόπων της, του παράνομου κυνηγιού και των δηλητηριασμένων δολωμάτων, ο πληθυσμός της αρκούδας είχε φτάσει σε επικίνδυνα χαμηλά επίπεδα. Σήμερα όμως ο πληθυσμός της άρχισε να αυξάνεται και πάλι. Αν και οι συγκρούσεις συνεχίζονται, δεν μπορούμε να μην αναγνωρίσουμε ότι υπάρχει Αναζητώ γύρω μου τα απομεινάρια μιας άλλης εποχής: μια μακρά παράδοση συνύπαρξης της άγριας ζωής και των κατοίκων των ορεινών οικισμών.

> Ψάχνω στη διαδρομή για ίχνη της καφέ αρκούδας: πατημασιές, κόπρανα, σπασμένα κλαδιά, τρίχες στους κορμούς. Καταγράφω -και ενίστε δοκιμάζω- πηγές τροφής: οπωροφόρα δέντρα, βατόμουρα, βελανίδια κα.

3η θεματική: Οι λίμνες των Πρεσπών

λάδα, με ένα μικρό τμήμα στα νοτιοδυτικά να ανήκει στη την έκταση της λίμνης. γειτονική Αλβανία. Η Μικρή Πρέσπα μαζί με τη Μεγάλη Από το 1974 η περιοχή κηρύχθηκε ως Εθνικός Δρυμός. Αρλίμνες στην Ευρωπαϊκή ήπειρο.

Στα νερά της λίμνης βρίσκονται δύο μικρά νησάκια, ο Άγιος οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Το 2000, με Αχίλλειος και το Βιδρονήσι που βλέπουμε από τη διαδρομή κοινή Διακήρυξη Ελλάδας, Αλβανίας και Βόρειας Μακεδονίμας.

αναγνωρίσω μερικά από τα δεκάδες είδη πουλιών που πετάνε ή κολυμπάνε γύρω μας.

4n θεματική: «Τρεις χώρες, δύο λίμνες, ένα μέλλον»

Βρισκόμαστε στο λιβάδι της Λάτσιστας, μπροστά μας η Μι- Αφήνοντας το λιβάδι της Λάτσιστα πίσω μας, ακολουθούμε κρή Πρέσπα, η οποία βρίσκεται σχεδόν ολόκληρη στην Ελ- το δρόμο της επιστροφής, απολαμβάνοντας τη θέα σε όλη

Πρέσπα και τη γειτονική Οχρίδα θεωρούνται οι αρχαιότερες γότερα η περιοχή εντάχθηκε στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φύση 2000 (Natura 2000), με στόχο τη διατήρηση των φυσικών ας δημιουργήθηκε το Διασυνοριακό Πάρκο Πρεσπών.

Παρατηρώ, ζωγραφίζω, φωτογραφίζω, προσπαθώ να Για τη διοίκηση, την προστασία και διαχείριση της περιοχής ιδρύθηκε ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Πρεσπών που λειτουργεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

> Σκέφτομαι και συζητάω τί καλύτερο μπορεί να γίνει για την προστασία της φύσης και τη συνύπαρξή της με τους ανθρώπους και τις δραστηριότητες της περιοχής.

Το πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης «Στα μονοπάτια της Ευχαριστούμε θερμά το προσωπικό του Φορέα Διαχείρι<mark>σης Εθνι-</mark> Συνύπαρξης» δημιουργήθηκε από την «Καλλιστώ», στο πλαίσιο κού Πάρκου Πρεσπών για την πολύτιμη συνεργασία και συμπατης Δράσης Ε.5. «Δραστηριότητες Περιβαλλοντικής Εκπαίδευ- ράσταση στην επιλογή και τη σχεδίαση των μονοπατιών. σης» του LIFE ARCPROM «Βελτίωση της συνύπαρξης ανθρώπου αρκούδας σε 4 Εθνικά Πάρκα στη Ν. Ευρώπη» (Improving human - bear coexistence in 4 National Parks of South Europe LIFE18 NAT/ Συγγραφή κειμένων και επιμέλεια υλικού, για την Καλλιστώ: Έφη GR/000768). Περιλαμβάνει περιήγηση σε επιλεγμένα μονοπάτια Γελαστοπούλου και Νίκος Νικήσιανης. των Εθνικών Πάρκων Πρεσπών και Οροσειράς Ροδόπης, καθώς και εκπαιδευτικές δραστηριότητες εντός και εκτός τάξης.

Το φυλλάδιο που κρατάς στα χέρια σου θα σε βοηθήσει να περι- Καλλιτεχνική και οργανωτική επιμέλεια έκδοσης, για το Τμήμα Ειηγηθείς και να ενημερωθείς για τα άγρια ζώα, τα φυτά και τους καστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Πανεπιστημίου Δυτικής οικοτόπους, τις κοινωνικές και παραγωγικές δραστηριότητες, τις Μακεδονίας: Σύνθια Γεροθανασίου και Αννίτα Κουτσονάνου. τοπικές κοινότητες που μοιράζονται τον ίδιο τόπο και τους ίδιους πόρους με την άγρια ζωή. Μέσα από όσα θα δούμε, καλούμαστε να σκεφτούμε πάνω στους περίπλοκους τρόπους με τους οποί- Γραφιστική επιμέλεια: Μαργαρίτα Τσουλουχά ους οι ανθρώπινες δραστηριότητες αλληλοεπιδρούν με την άγρια ζωή και να προτείνουμε λύσεις που αμβλύνουν τις συγκρούσεις και προάγουν τη συνύπαρξη.

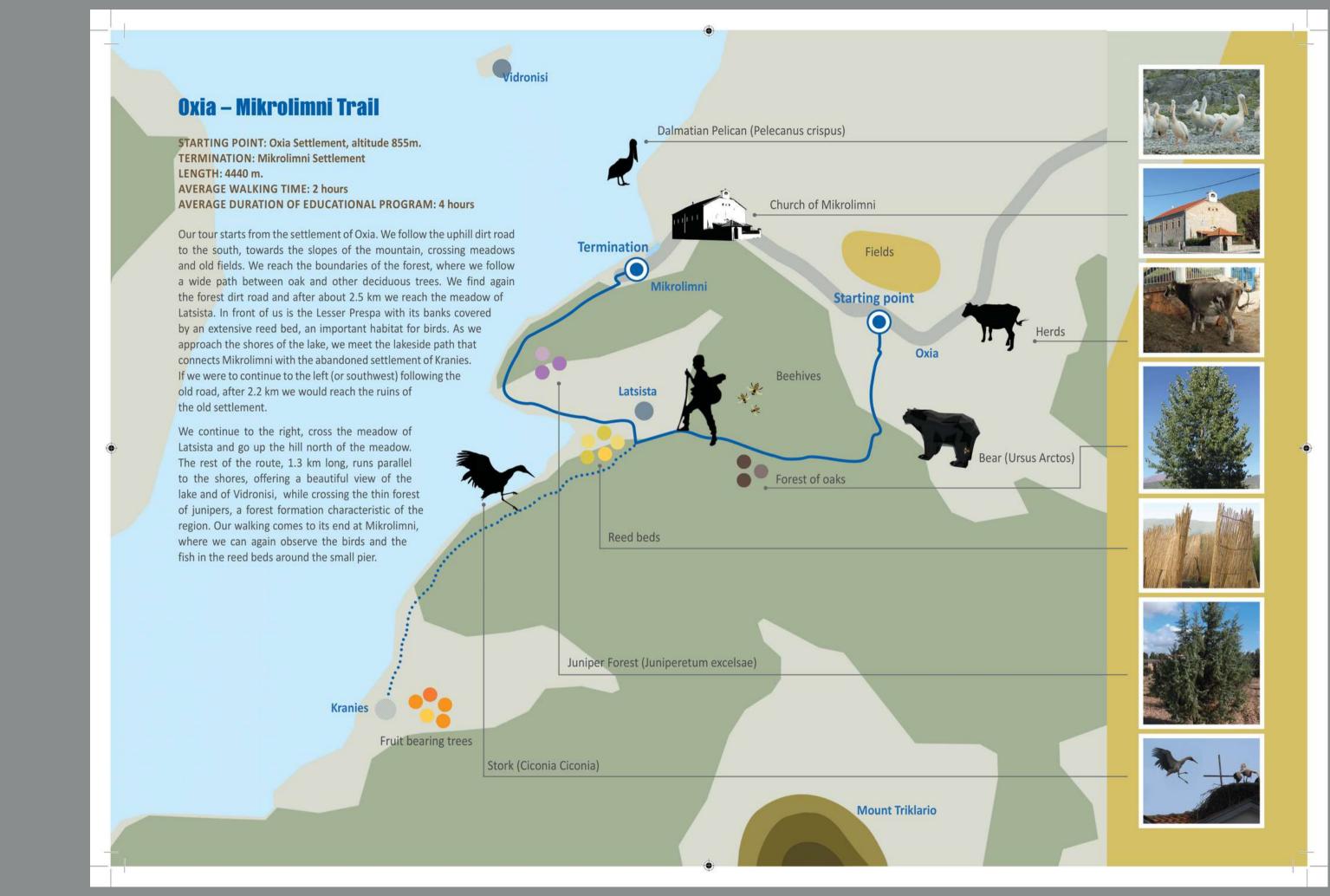
Η Περιβαλλοντική Οργάνωση για την Άγρια Ζωή και τη Φύση «Καλλιστώ» δημιουργήθηκε το 2004, με σκοπό την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, των άγριων ζώων, όπως η αρκούδα και ο λύκος, αλλά και την εξασφάλιση της συνύπαρξής τους με τον άνθρωπο.

www.callisto.gr

Μητροπόλεως 123, Τ.Κ. 54621, Θεσσαλονίκη, Tnλ. 2310 252530 Fax. 2310 272190 info@callisto.gr

The student and visitor leaflet for the Path of Coexistence in Prespa National Park_Greek

The student and visitor leaflet for the Path of Coexistence in Prespa National Park_English

1st Thematic unit: The place and the people

We are in the settlement of Oxia (former name Bukovik). The **Deople** few inhabited houses of the settlement maintain the image of the local architecture. The few inhabitants are engaged in agriculture and animal husbandry.

Part of our route follows a section of the old mule track es to protect itself. which, until the end of the 19th century, connected Monastery with Korytsa. In the area of Latsista we find the crossroad leading to the now abandoned settlement of Kranies (former name Drenovo). For as long as the old road was still in operation, the settlement was bustling with life.

Our route ends at the settlement of Mikrolimni (former name In the past, due to the fragmentation of its habitats, the illegal Lag), a settlement of fishermen, stockbreeders and farmers. stone walls, stone roads.

I imagine what the area would have looked like a hundred years ago.

2nd Thematic unit: The Bear in between the forests and the

Crops and fruit bearing trees are gradually giving way to the forest of oaks and other deciduous trees. This is an ideal place for the bear, because here it can find food but also hiding plac-

The Bear is the largest wild mammal on the European mountains. It is considered an animal with exceptional intelligence, memory, as well as curiosity. It is omnivorous but prefers plant foods such as fruits from shrubs and from other fruit-bearing trees.

hunting and poisoned baits, the bear population had reached I look around for the remains of another era: berms, dry- dangerously low levels. Today, however, its population has begun to grow again. Although conflicts continue, we cannot but recognize that there is a long tradition of coexistence of the wildlife and the inhabitants of mountainous settlements.

> On the way, I am looking for traces of the brown bear: footprints, excrement, broken branches, hairs on tree trunks. I note down -and sometimes try- food sources: fruit trees, blackberries, acorns, etc.

4th Thematic unit: «Three countries, two lakes, one future»

Leaving the meadow of Latsista behind us, we follow our way back, enjoying the view over the whole area of the lake.

Since 1974 the area has been declared a National Park. The area later joined the European Natura 2000 Network, with the aim of preserving the natural habitats as well as the wild fauna In the waters of the lake there are two small islands, Agios and flora. In 2000, with a joint Declaration of Greece, Albania and Northern Macedonia, there took place the creation of the

> For the administration, protection and management of the area, the Prespa National Park Management Body was established, which operates under the supervision of the Ministry of Environment and Energy.

> I think and discuss what is the best that can be done for the protection of nature and its coexistence with the people and the activities of the area.

The environmental education program «On the Paths of We extend our warm thanks to the staff of the Prespa Na-Coexistence» was created by the Environmental Organization tional Park Management Body for their valuable cooperation "Callisto", in the framework of Action E.5. "Environmental and support in the selection and design of the routes. Education Activities" of LIFE ARCPROM "Improving human bear coexistence in 4 National Parks of South Europe" (LIFE18 NAT/GR/000768). It includes a tour of selected trails of the Text writing and editing of the material for Callisto: Effie National Parks of Prespes and the Rodopi Mountain Range, as Gelastopoulou and Nikos Nikisianis. well as educational activities inside and outside the classroom.

The booklet you are holding in your hands will assist you in taking a tour and get informed about the wildlife, the plants and the habitats, the social and productive activities, the local Artistic and organizational editing for the Department of communities which share the same area and resources as Fine and Applied Arts of the University of Western Macedothose of the wildlife. On the basis of everything we are going nia: Synthia Gerothanassiou and Annita Koutsonanou. to see, we are called upon to reflect on the complex ways in which human activities interact with wildlife and to propose solutions that alleviate conflict and promote coexistence. Graphic design and editing: Margarita Tsouloucha

The Environmental Organization for Wildlife and Nature «Callisto» was created in 2004, with the aim of protecting the natural environment, wild animals such as bears and wolves, but also in order to ensure their harmonious coexistence with humans.

www.callisto.gr

Mitropoleos 123, PC 54621, Thessaloniki, Tel. 2310 252530 Fax. 2310 272190 info@callisto.gr

The student and visitor leaflet for the Path of Coexistence in Prespa National Park_English

3rd Thematic unit: The Prespes lakes

We are in the meadow of Latsista. In front of us the Lesser Prespa, which is almost entirely part of Greece, with a small part of it in the Southwest belonging to neighboring Albania. The Lesser Prespa, along with Great Prespa and the neighboring Ohrid are considered the oldest lakes on the European Continent.

Achilleios and Vidronisi that we see from our route.

I observe, draw, photograph, try to identify some of the Transboundary Prespa Park. tens of species of birds that fly or swim around us.

0

Στα Μονοπάτια της Συνύπαρξης

0

Εθνικό Πάρκο Πρεσπών

Δραστηριότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΟΥΣ

Υλοποιήθηκε από την Καλλιστώ με τη συνεισφορά του χρηματοδοτικού μέσου LIFE της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Πράσινου Ταμείου και ιδίους πόρους.

Guide for educators

Environmental Education Activites

Οδηγός για εκπαιδευτικούς και συνοδούς

Το μονοπάτι Οξυά - Μικρολίμνη

Έναρξη: Οικισμός Οξυάς Κατάληξη: Οικισμός Μικρολίμνης Μήκος διαδρομής: 4.440 μ. Μέση διάρκεια διαδρομής: 2 ώρες (ανάλογα με το ρυθμό της ομάδας) Μέση διάρκεια εκπαιδευτικού προγράμματος: 4 ώρες (για το σύνολο των θεματικών ενοτήτων)

Oxia -Mikrolimni Trail

STARTING POINT: Oxia settlement, altitude 855 m. TERMINATION: Mikrolimni Settlement LENGHT: 4440m. AVERAGE WALKING TIME: 2 hours AVERAGE DURATION OF EDUCATIONAL PROGRAM: 4 hours 1st thematic people

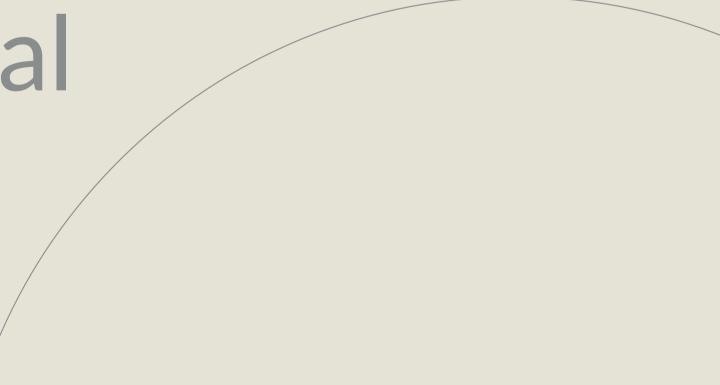
2nd thematic unit: The Bear in between the forests and the people

3rd thematic unit: The Prespes lake

4th thematic unit: "Three countries, two lakes, one future"

1st thematic unit: The place and the

The leaflet for students and visitors for the Path of Coexistence in Rodopi Mountain Range National Park

ΑΦΕΤΗΡΙΑ: Οικισμός Πρασινάδας ΜΗΚΟΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ: 6 χλμ. ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ: 2 ώρες ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ: 4 ώρες

Η διαδρομή ξεκινά από την πλατεία της Πρασινάδας. Ακολουθούμε την παλιά στράτα προς τα βόρεια και κατεβαίνουμε στην κοιλάδα, ανάμεσα σε παλιά αγροκτήματα και εγκαταλελειμμένα χωράφια, που σήμερα γρήγορα δασώνονται. Γύρω μας, παρατηρούμε απομεινάρια από τις παλιές πεζούλες και ξερολιθιές, ενώ παράλληλα απολαμβάνουμε τη θέα στην κοιλάδα με τις βραχώδεις εξάρσεις, τα «Μετέωρα» της Πρασινάδας.

Μετά από 1.400 μέτρα, φτάνουμε στο ρέμα της Οξιάς, ένα από τα πολλά ρέματα της περιοχής που διατηρεί νερό όλο το χρόνο. Κατεβαίνουμε ομαλά το ρέμα, ώσπου στο τελευταίο τμήμα απομακρυνόμαστε για λίγο από αυτό. Περνάμε πάνω από τα λίγα ορεινά χωράφια που έχουν μείνει στην περιοχή και καταλήγουμε στην άσφαλτο, στο δρόμο προς τον οικισμό Δυτόταμα.

Κοπάδια

Μονή Μεταμόρφωσης Σωτήρος Αρκούδα αραποτάμιο δάσος \bigcirc Έναρξη μονοπατιού Πρασινάδα Οπωρώνεα Ρέμα Οξιάς Δάσος Βελανιδ Λήξη μονοπατιού 0

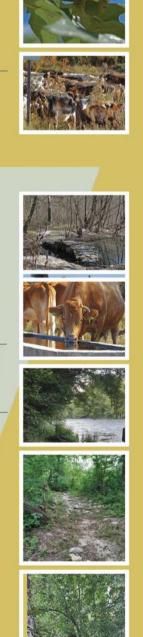
Χωράφια

2η διαδρομή: Στο παραποτάμιο δάσος του Νέστου

Παρανέστι Διπόταμα

ΕΝΑΡΞΗ: Οικισμός Ξάγναντου ΜΗΚΟΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ: 2,2 χλμ ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ: 1 ώρα ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ: 2 ώρες Έναρξη μονοπατιού Ξάγναντο Χωράφια Κοπάδια Παραγέστι Διπόταμα Παραποτάμιο δάσος Κτήμα Πελίτι 9 Πουλιά Κέντρο Περιβαλλοντικής Λήξη μονοπατιού Εκπαίδευσης Παρανεστίου \bigcirc 0 Φορέας Διαχείρισης
Οροσειράς Ροδόπης Παρανέστι Η διαδρομή ξεκινά από το Ξάγναντο, κοντά στο Παρανέστι. Λίγο πιο κάτω από το κέντρο του χωριού, ακολου θούμε μικρό αγροτικό δρόμο, που μας κατεβάζει ομαλά προς το ποτάμι.

Μετά από 800 μέτρα, φτάνουμε στο παραποτάμιο μονοπάτι. Για το υπόλοιπο της διαδρομής, ακολουθούμε τη ροή του ποταμού, περπατώντας μέσα στο παραποτάμιο δάσος, ώσπου να φτάσουμε στη σιδηροδρομική γραμμή και σε χώρο αναψυχής, έξω από το Παρανέστι.

The student and visitor leaflet for the Paths of Coexistence in Rodopi Mountain Range National Park_Greek

1η διαδρομή: Το μονοπάτι της Πρασινάδας

1 n Osuatikí:

Ο τόπος και οι άνθρωποι

ως το 1927, είναι από τους λίγους κατοι- φτάσει σε επικίνδυνα χαμηλά επίπεδα. από 37 οικογένειες ποντιακής καταγωγής. κατοίκων των ορεινών οικισμών. Αυτοί ασχολήθηκαν με τη γεωργία, την ψάχνω στη διαδρομή για ίχνη της καφέ υλοτομία και την κτηνοτροφία. Οι σημερι- αρκούδας: πατημασιές, κόπρανα, σπονοί κάτοικοι του Εθνικού Πάρκου Οροσει- σμένα κλαδιά, τρίχες στους κορμούς. Καράς Ροδόπης στην πλειοψηφία τους είναι ταγράφω -και ενίστε δοκιμάζω- πηγές πρόσφυγες από τον Πόντο και τη Μικρά τροφής: οπωροφόρα δέντρα, βατόμουρα, Ασία, καθώς και Πομάκοι, ενώ μικρότερος βελανίδια κα. είναι ο αριθμός των Ορακιωτών.

Αναζητώ γύρω μου τα απομεινάρια μιας άλλης εποχής: πεζούλες, ξερολιθιές, πέτρινες στράτες. Φαντάζομαι πώς δα έμοιαζε η περιοχή 3η θεματική: πριν από 100 χρόνια.

2n Osuatikń: Η Αρκούδα στο δάσος

προφυλαχτεί.

λαστικό στα ευρωπαϊκά βουνά. Θεωρείται και τη λειτουργία του. ζώο με εξαιρετική ευφυία, μνήμη αλλά και Σκέφτομαι και συζητάω τί καλύτερο μποπεριέργεια. Είμαι παμφάγο, προτιμά όμως ρεί να γίνει για την προστασία της φύσης τις φυτικές τροφές, όπως καρπούς θάμνων και τη συνύπαρξή της με τους ανθρώπους και οπωροφόρων δέντρων.

Παλιότερα, εξαιτίας του κατακερματισμού των βιοτόπων της, του παράνομου κυνηνιού και των δηλητηριασμένων δολω-Η Πρασινάδα, ή Τζουρά, όπως λεγόταν μάτων, ο πληθυσμός της αρκούδας είχε κημένους οικισμούς που έχουν μείνει στα Σήμερα όμως ο πληθυσμός της άρχισε να ορεινά της Κεντρικής Ροδόπης. Μετά την αυξάνεται και πάλι. Αν και οι συγκρούσεις ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας συνεχίζονται, δεν μπορούμε να μην ανακαι Τουρκίας, οι τουρκόφωνοι μουσουλ- γνωρίσουμε ότι υπάρχει μια μακρά παράμάνοι έφυγαν και ο οικισμός κατοικήθηκε δοση συνύπαρξης της άνοιας ζωής και των

Οροσειρά Ροδόπης: δυο χώρες, ένας στόχος

Η προστατευόμενη περιοχή της Οροσειράς Ροδόπης θεσμοθετήθηκε το 2002. Το 2009 Οι καλλιέργειες και τα οπωροφόρα δίνουν χαρακτηρίστηκε ως Εθνικό Πάρκο. 7 περιοσταδιακά τη θέση τους στο δάσος της βε- χές του Πάρκου εντάχθηκαν στο Πανευρωλανιδιάς και των άλλων φυλλοβόλων. Εί- παϊκό Δίκτυο Προστατευόμενων Περιοχών ναι ένα ιδανικό σημείο για την αρκούδα, η Natura 2000. Αρμόδιος για τη διαχείριση οποία μπορεί εδώ να αναζητήσει την τρο- της περιοχής είναι ο Φορέας Διαχείρισης φή της, αλλά και να βρει κρυψώνες για να Οροσειράς Ροδόπης. Μια επίσκεψη στην έδρα του Φορέα στο Μεσοχώρι μπορεί να Η Αρκούδα είναι το μεγαλύτερο άγριο θη- μος απαντήσει πολλές απορίες για το ρόλο

και τις δραστηριότητες της περιοχής.

Το πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης «Στα μονοπάτια της Συνύπαρξης» δημιουργήθηκε από την «Καλλιστώ», στο πλαίσιο της Δράσης Ε.5. «Δραστηριότητες Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης» του LIFE ARCPROM «Βελτίωση της συνύπαρξης ανθρώπου - αρκούδας σε 4 Εθνικά Πάρκα στη Ν. Ευρώπη» (Improving human - bear coexistence in 4 National Parks of South Europe LIFE18 NAT/GR/000768). Περιλαμβάνει περιήνηση σε επιλενμένα μονοπάτια των Εθνικών Πάρκων Πρεσπών και Οροσειράς Ροδόπης, καθώς και εκπαιδευτικές δραστηριότητες εντός και εκτός τάξης.

Το φυλλάδιο που κρατάς στα χέρια σου θα σε βοηθήσει να περιηγηθείς και να ενημερωθείς για τα άγρια ζώα, τα φυτά και τους οικοτόπους, τις κοινωνικές και παραγωγικές δραστηριότητες, τις τοπικές κοινότητες που μοιράζονται τον ίδιο τόπο και τους ίδιους πόρους με την άγρια ζωή. Μέσα από όσα θα δούμε, καλούμαστε να σκεφτούμε πάνω στους περίπλοκους τρόπους με τους οποίους οι ανθρώπινες δραστηριότητες αλληλοεπιδρούν με την άγρια ζωή και να προτείνουμε λύσεις που αμβλύνουν τις συγκρούσεις και προάνουν τη συνύπαρξη.

Η Περιβαλλοντική Οργάνωση για την Άγρια Ζωή και τη Φύση «Καλλιστώ» δημιουργήθηκε το 2004, με σκοπό την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, των άγριων ζώων, όπως η αρκούδα και ο λύκος, αλλά και την εξασφάλιση της συνύπαρξής τους με τον άνθρωπο.

www.callisto.gr Μητροπόλεως 123, Τ.Κ. 54621, Θεσσαλογίκη, Tnλ. 2310 252530 Fax. 2310 272190 info@callisto.gr

Ευχαριστούμε θερμά το προσωπικό του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Πρεσπών για την πολύτιμη συνεργασία και συμπαράσταση στην επιλογή και τη σχεδίαση των μονοπατιών.

Συγγραφή κειμένων και επιμέλεια υλικού, για την Καλλιστώ: Έφη Γελαστοπούλου και Νίκος Νικήσιανης

Καλλιτεχνική και οργανωτική επιμέλεια έκδοσης, για το Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας: Σύνθια Γεροθανασίου και Αννίτα Κοιπσονάνου

Γραφιστική επιμέλεια: Μαργαρίτα Τσουλουχά

2η διαδρομή: Στο παραποτάμιο δάσος του Νέστου

1 n θευστική: Από τις καλλιέργειες στο παραποτάμιο δάσος

Τα χωράφια κι η άγρια ζωή λύπτονται σήμερα με ετήσιες αροτραίες

καλλιέρνειες, καλαμπόκι και σιτηρά. Παλιότερα, θα βλέπαμε μεναλύτερη ποικιλία καλλιεργειών. Τα σύγχρονα παραγωγικά πρότυπα και η αγορά επέβαλλαν στις δα από το Παρανέστι ως τη Σταυρούπολη αγροτικές καλλιέργειες μεγαλύτερη ομοι- και εισέρχεται μετά στα Στενά του Νέστου. ομορφία, εκτοπίζοντας τις παραδοσιακές ποικιλίες και αντικαθιστώντας τις με εμπο- δα των εκβολών του, το Δέλτα του Νέστου, ρικά υβρίδια, επιβαρύνοντας το έδαφος ένας από τους σημαντικότερους υγρόκαι τον υδροφόρο ορίζοντα με λιπάσματα τοπους της χώρας, αλλά και μια πλούσια και φυτοφάομακα.

περιοχής παραμένουν αναγκαίο και ανα- Ο μεγάλος αυτός ποταμός όμως αντιμετωπόσπαστο μέρος του τοπίου. Μικρά θηλα πίζει σήμερα σοβαρές προκλήσεις, η κυριστικά και δεκάδες είδη πουλιών τρέφονται ότερη από τις οποίες είναι ότι η πορεία του εκεί. Οι καλλιέργειες, ειδικά όταν γίνονται δεν είναι πια ανεμπόδιστη. με ήπιο τρόπο, κρατούν ζωντανή τη γη και Φαντάζομαι την πορεία κάθε σταγόνας νεπροστατεύουν από τη διάβρωση - η απει- ρού, κάθε κόκκου χώματος που κυλά μέσα λή της οποίας εντείνεται με την κλιματική στο ποτάμι. Από που μπορεί να έρχεται, αλλαγή.

Αναννωρίζω νύρω μου τις διαφορετικές καλλιέργειες. Τί τροφή μου δίνει η καθεμία από αυτές;

Αρκούδα στα «μονοπάτια συνύπαρξης»

Καλλιστώ με τη συ<mark>νεισφ</mark>ορά **το**υχρη

Εθνικό Πάρκο Οροσειράς Ροδόπης

life .

2n ØEUGTIKŃ: Νέστος, η χωογόνα δύναμη του

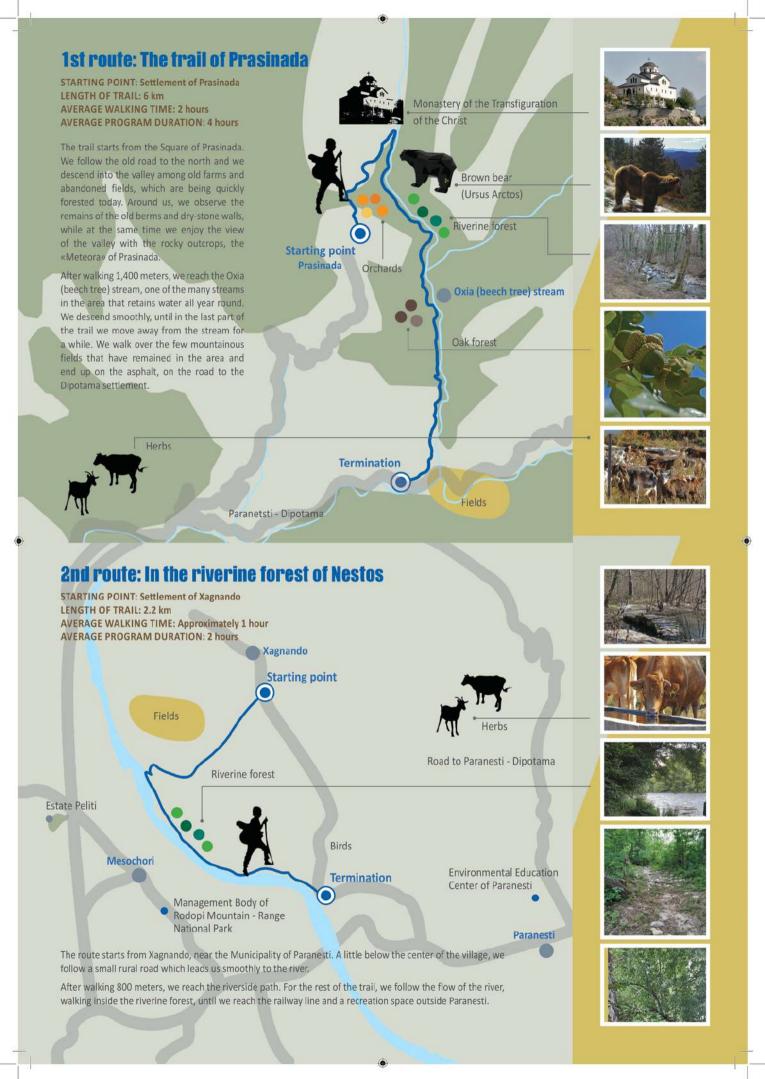
ποταμού Ο Νέστος είναι ο πραγματικός πρωταγωνι-

Τα χωράφια που βλέπουμε γύρω μας κα- στής της περιοχής. Ενώνει δύο χώρες, δίνοντας ζωή σε ανθρώπους, δάση και άνρια ζώα. Πηγάζει από το όρος Ρίλα στην κεντρική Βουλγαρία, περγά κάτω από την οροσειρά της Ροδόπης, διατρέγει την εύφορη κοιλά-Μετά τους Τοξότες, ξεκινά η μεγάλη πεδιάαγροτική περιοχή εδώ και χιλιετίες, χάρη Ακόμα κι έτσι, οι αγροτικές εκτάσεις της στις φερτές ύλες του ποταμού.

που μπορεί να καταλήξει.

1

The student and visitor leaflet for the Paths of Coexistence in Rodopi Mountain Range National Park_Greek

The student and visitor leaflet for the Paths of Coexistence in Rodopi Mountain Range National Park_English

1st route: The trail of Prasinada

1st Thematic unit: The place and the people

was called until 1927, is one of the few dangerously low levels. Today, however, inhabited settlements that have remained the population has begun to grow again. in the mountains of Central Rodopi. Af- Although the conflict continues, we canter the exchange of populations between not but recognize that there is a long tradi-Greece and Turkey, the Turkish-speaking tion of coexistence of the wildlife and the Muslims left, and the settlement was in- inhabitants of mountainous settlements. habited by 37 families of Pontic origin. On the way, I am looking for traces of the The latter engaged in agriculture, logging, brown bear: footprints, excrement, broand animal husbandry. The current in-ken branches, hairs on tree trunks. I note habitants of the Rodopi Mountain-Range down -and sometimes try- food sources: National Park are mostly refugees from fruit trees, blackberries, acorns, etc. Pontus and Asia Minor, as well as Pomaks, while the number of Thracians is smaller.

other era: berms, dry-stone walls, stone Rodopi Mountain Range: two roadways. I imagine what the area would have

looked like a hundred years ago.

2nd Thematic unit: The Bear in the forest

but prefers plant foods such as fruits from the activities of the area.

shrubs and from other fruit-bearing trees. In the past, due to the fragmentation of its habitats, the illegal hunting and poisoned Prasinada, or Tzoura, as the settlement baits, the bear population had reached

I look around for the remnants of ancountries, one goal

The protected area of the Rodopi Mountain Range was institutionally established in 2002. In 2009 it was designated as a National Park. Seven (7) areas of the National Park have been incorporated in the Pan-European Network of Protected Ar-Crops and orchards are gradually giving eas Natura 2000. The Rodopi Mountain way to the oak forest and other deciduous Range Management Body is responsible trees. This is an ideal place for the hear. for the management of the area. A visit to as it can search for its food here, but also its headquarters in Mesochori of the Mufind hiding places to protect itself. nicipality of Paranesti can answer many The Bear is the largest wild mammal on the questions about its role and operation.

European mountains. It is considered an I think and discuss what is the best that animal with exceptional intelligence, mem- can be done for the protection of nature ory, as well as curiosity. It is omnivorous and its coexistence with the people and

The environmental education program «On the Paths of Coexistence» was created by the Environmental Organization "Callisto", in the framework of Action E.5. "Environmental Education Activities" of LIFE ARCPROM "Improving human - bear coexistence in 4 National Parks of South Europe" (LIFE18 NAT/GR/000768). It includes a tour of selected trails of the National Parks of Prespes and the Rodopi Mountain Range, as well as educational activities inside and outside the classroom.

The booklet you are holding in your hands will assist you in taking a tour and get informed about the wildlife the plants and the babitats the social and productive activities, the local communities which share the same area and resources as those of the wildlife. On the basis of everything we are going to see, we are called upon to reflect on the complex ways in which human activities interact with wildlife and to propose solutions that alleviate conflict and promote coexistence.

The Environmental Organization for Wildlife and Nature «Callisto» was created in 2004. with the aim of protecting the natural environment, wild animals such as bears and wolves, but also in order to ensure their harmonious coexistence with humans.

www.callisto.gr Mitropoleos 123, PC 54621, Thessaloniki, Tel. 2310 252530 Fax. 2310 272190 info@callisto.gr

We extend our warm thanks to the staff of the Rodopi Mountain Range Management Body for their valuable cooperation and support in the selection and design of the routes.

Text writing and editing of the material for Callisto: Effie Gelastopoulou and Nikos Nikisianis.

Artistic and organizational editing for the Department of Fine and Applied Arts of the University of Western Macedonia: Synthia Gerothanassiou and Annita Koutsonanou

Graphic design and editing: Margarita Tsouloucha

2nd route: In the riverine forest of Nestos

1st Thematic unit: From crop cultivations to the Nestos, the life-giving power riverine forest

The fields and the wildlife The fields we see around us are nowadays river that connects two countries, giving life covered with annual arable crops, corn to people, forests and wild animals. and cereals

In the past, we might have been be able garia, passes under the Rodopi Mountain to see a wider variety of crops. The mod- Range, flows through the ferule valley from ern production patterns and the market Paranestito Stavroupoli and then enters the have imposed greater uniformity on the Straits of Nestos. After the village of Toxotes agricultural crops, displacing the tradi- there begins the great plain of its estuary, tional varieties and replacing them with the Nestos Delta, one of the most important commercial hybrids, thus burdening the wetlands in the country, but also a rich rural soil and the aquifer with fertilizers and area over millennia thanks to the sediments pesticides.

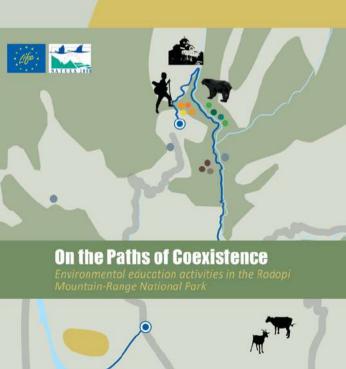
Even so, the agricultural lands of the area This great river, however, is facing serious remain a necessary and integral part of challenges today, with the main one being the landscape. Small mammals and tens the fact that its course is no longer unhinof species of birds feed themselves there. dered. Agricultural cultivations, especially when I imagine the course of every drop of wataking place in an innocuous manner, ter, every grain of soil that flows inside keep the land alive and protect it from the river. Where it might be coming from, erosion - the threat of which is escalated where it might end up. by climate change.

I identify the different crops around me. What nutriment does each of them give mp?

2nd Thematic unit: of the river

Nestos is the real protagonist of the area. A It originates from Mount Rila in central Bul-

of the river.

allisto with the contribution of the EU fun the Green Fund, and through own resource The student and visitor leaflet for the Paths of Coexistence in Rodopi Mountain Range National Park_English

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΣΥΝΟΔΟΥΣ

Αρκούδα στα «μονοπάτια συνύπαρξης» Εθνικό Πάρκο Οροσειράς Ροδόπης

Δραστηριότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Guide for educators

Environmental Education Activities

Δραστηριότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο πεδίο

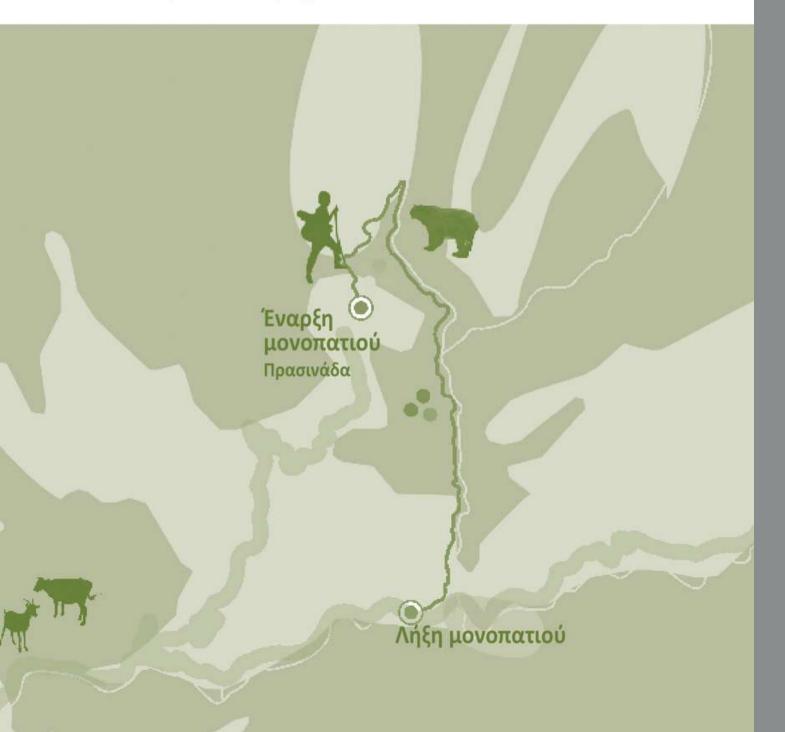
1 η διαδρομή: στο μονοπάτι της Πρασινάδας

Έναρξη: Οικισμός Πρασινάδας

Μήκος διαδρομής: 6 χλμ.

Μέση διάρκεια διαδρομής: 2 ώρες (ανάλογα με το ρυθμό της ομάδας)

Μέση διάρκεια εκπαιδευτικού προγράμματος: 4 ώρες (για το σύνολο των θεματικών ενοτήτων)

1st route: The trail of Prasinada STARTING POINT: Prasinada settlement LENGHT: 6 km. AVERAGE WALKING TIME: 2 hours AVERAGE DURATION OF EDUCATIONAL PROGRAM: 4 hours

1st thematic people

2nd thematic forest

3rd thematic unit: Rodopi Mountain Range: two countries, one goal

1st thematic unit: The place and the

2nd thematic unit: The Bear in the

2η διαδρομή: στο παραποτάμιο δάσος του Νέστου

Έναρξη: Οικισμός Ξάγναντου

Μήκος διαδρομής: 2,2 χλμ

Μέση διάρκεια διαδρομής: 1 ώρα (ανάλογα με το ρυθμό της ομάδας) Μέση διάρκεια εκπαιδευτικού προγράμματος: 2 ώρες (για το σύνολο των θεματικών ενοτήτων)

Η διαδρομή ξεκινά από το Ξάγναντο. Λίγο πιο πάνω από το κέντρο του χωριού, ακολουθούμε μικρό αγροτικό δρόμο, ανάμεσα στα χωράφια, ο οποίος μας κατεβάζει ομαλά στο ποτάμι.

Μετά από 800 μέτρα, φτάνουμε στο παραποτάμιο μονοπάτι. Για το υπόλοιπο της διαδρομής, ακολουθούμε τη ροή του ποταμού, περπατώντας μέσα στο παραποτάμιο δάσος, ώσπου να φτάσουμε στη σιδηροδρομική γραμμή και σε χώρο αναψυχής, έξω από το Παρανέστι.

2nd route: In the riverine forest of Nestos STARTING POINT: Xagnanto settlement LENGHT: 2,2 km. **AVERAGE WALKING TIME: 1 hour**

AVERAGE DURATION OF EDUCATIONAL PROGRAM: 2 hours

1st thematic unit: From crop cultivations to the riverine forest

2nd thematic unit: Nestos, the lifegiving power of the river

Presentation and consultation on the Paths of Coexistence

Παρουσίαση και διαβούλευση

προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο Εθνικό Πάρκο Πρεσπών

ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΥΠΑΡΞΗΣ

Παρουσίαση του Εθνικού Πάρκου Πρεσπών

Παρουσίαση του προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στα Μονοπάτια της Συνύπαρξης

Ανοιχτή διαβούλευση διαμόρφωσης υλικού ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης

19:00 Μέσω ΖΟΟΜ 17:00 7 louvíou 2021 Δευτέρα

Συνδιοργάνωση:

Λίγα λόγια για το Έργο LIFE ARCPROM Την εκδήλωση προλογίζουν Ο Δήμος Πρεσπών και Ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Πρεσπών Παρουσίαση του Εθνικού Πάρκου Πρεσπών Ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Πρεσπών: Δράσεις -Ενημέρωση – Ευαισθητοποίηση Παρουσίαση προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης στην περιοχή του Εθνικού Πάρκου Πρεσπών Το σχολείο πάει λίμνες: ΚΠΕ Μελίτης

Δράσεις περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης: Εταιρία Προστασίας Πρεσπών

Πρεσπών

Έναρξη

Πρόγραμμα εκδήλωσης

Παρουσίαση του Μονοπατιού της Συνύπαρξη

Συζήτηση για το υλικό και το περιεχόμενοι

Promotional material of the event for the Path of Coexistence of **Prespa** National Park

Παρουσίαση και διαβούλευση

προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο Εθνικό Πάρκο Οροσειράς Ροδόπης

ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΥΠΑΡΞΗΣ

Παρουσίαση του Εθνικού Πάρκου Οροσειράς Ροδόπης

Παρουσίαση του προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στα Μονοπάτια της Συνύπαρξης

Ανοιχτή διαβούλευση διαμόρφωσης υλικού ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης

ZOOM 19:00 Μέσω 17:00 Γετάρτη 9 Ιουνίου 2021

Συνδιοργάνωση:

Έναρξη Ο Δήμος Παρανεστίου και Ροδόπης Παρουσίαση Οροσειράς Ροδόπης Προγράμματα Παρανεστίου

Πρόγραμμα εκδήλωσης

- Λίγα λόγια για το Έργο LIFE ARCPROM
- Την εκδήλωση προλογίζουν

 - Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Οροσειράς
- Παρουσίαση του Εθνικού Πάρκου Οροσειράς Ροδόπης Ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Οροσειράς Ροδόπης: Ο ρόλος, το έργο και οι δράσεις
- προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην περιοχή του Εθνικού Πάρκου
 - Περιβαλλοντικής
- Παρουσίαση του Μονοπατιού τη Εθνικό Πάρκο Πρεσπών Συζήτηση για το υλικό και το περιεχο

Εκπ Promotional material of the event for the Path of Coexistence of Rodopi Mountain Range National Park

Participation in the consultation

On the Path of Coexistence in Prespa National Park

36 people

On the Path of Coexistence in Rodopi Mountain Range National Park

25 people

The portable activity boxes

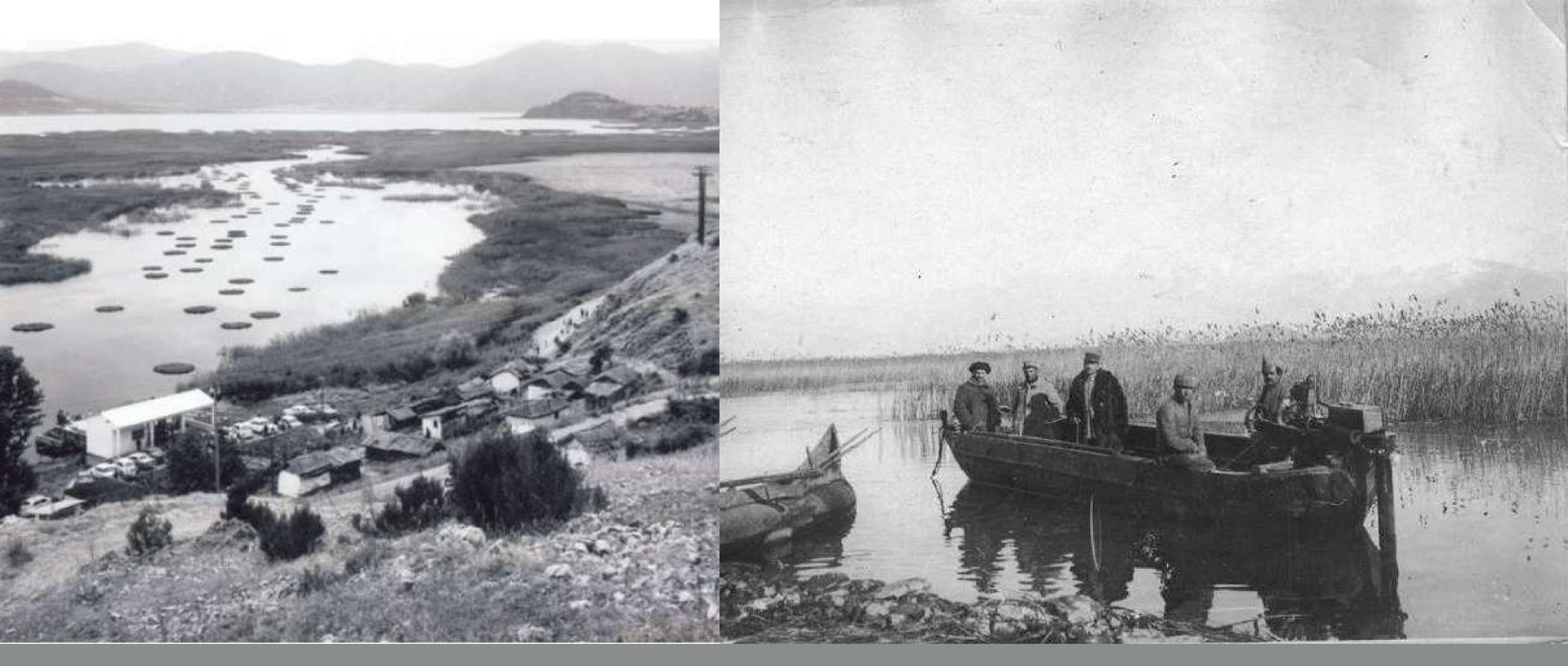

The material of portable activity boxes helps in educational activities

Source: From Callisto archive

Source: Archive of the Culture Club of Florina, date 1972

Source: Memories of the Diaspora, date 1916

The thematic units

The portable activity boxes

InformationThe localabout thehistorybrown bear

The National Park

Legal protection status

The transboundary nature of National Parks

The entire material is at

https://lifearcprom.uowm.gr/el/deliverables/

ΒΕΑRART παρουσιάζει εικαστικά έργα που δημιουργήθηκαν από καλλιτέχνες σπουδαστές/ τριες με αφορμή τα ερεθίσματα από την ανάπτυξη των δράσεων του LIFEARCPROM

University of Western Macedonia

